

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŪKIO SUBJEKTŲ, PERKANČIŲ–PARDUODANČIŲ ŽALIĄ PIENĄ IR
PREKIAUJANČIŲ PIENO GAMINIAIS, NESĄŽININGŲ VEIKSMŲ DRAUDIMO
ĮSTATYMO NR. XII-1907 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 11/2016 ir 2020 m. vasario 6 d. priėmė nutarimą Nr. KT22-N1/2020 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio subjektų, perkančių–parduodančių žalią pieną ir prekiaujančių pieno gaminiais, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (toliau – Teismo nutarimas).

Teismo nutarimu nutarta:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos ūkio subjektų, perkančių–parduodančių žalią pieną ir prekiaujančių pieno gaminiais, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas (2015 m. birželio 25 d. redakcija; TAR, 2015-07-09, Nr. 11209) (toliau – Nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas, įstatymas) pagal priėmimo tvarką prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, konstituciniams teisinės valstybės, atsakingo valdymo principams.

Teismo nutarime pažymėta, kad:

- Nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas buvo priimtas Seimo Pirmininkės siūlymu taikant ypatingos skubos svarstymo tvarką, nenurodant šios tvarkos taikymą pagrindžiančių motyvų, taigi, *inter alia* nesant tokios grėsmės valstybės ar visuomenės saugumui, kuriai pašalinti būtini itin skubūs įstatymų leidėjo sprendimai;

- priimant Nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymą ypatingos skubos tvarka nesant tokios grėsmės valstybės ar visuomenės saugumui, kuriai pašalinti būtini itin skubūs įstatymų leidėjo sprendimai, nesilaikyta konstitucinio reikalavimo įstatymų ir kitų Seimo aktų projektų svarstymo ypatingos skubos tvarka procedūrą taikyti tik išskirtiniais konstituciškai pagrįstais atvejais, kai būtina nedelsiant užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės ir valstybės interesus kilus tokiai grėsmei valstybės ar visuomenės saugumui, kuriai pašalinti būtini itin skubūs įstatymų leidėjo sprendimai, taigi ir iš Konstitucijos, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų, kylančių įstatymų leidybos proceso viešumo ir skaidrumo, įstatymų ir kitų Seimo aktų kokybės reikalavimų.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos ūkio subjektų, perkančių–parduodančių žalią pieną ir prekiaujančių pieno gaminiais, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 3 straipsnis (2015 m. gruodžio 22 d. redakcija; TAR, 2015-12-29, Nr. 20903) (su 2018 m. gegužės 31 d. pakeitimu; TAR, 2018-06-11, Nr. 9729), 5 straipsnis (2018 m. gegužės 31 d. redakcija; TAR, 2018-06-11, Nr. 9729) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Teismo nutarime konstatuota, kad nėra pagrindo teigti, jog Nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 3 ir 5 straipsniuose nustatytu teisiniu reguliavimu yra pažeidžiama Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens ūkinės veiklos laisvė, suponuojanti *inter alia* sutarčių sudarymo laisvę, 3 dalyje įtvirtintas reikalavimas ūkinę veiklą reguliuoti taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei.

Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 3 straipsnyje nustatytomis imperatyviomis teisės normomis žaliao pieno pirkimo ir pardavimo santykiai yra reguliuojami atsižvelgiant į Lietuvos pieno sektoriaus struktūrinius ypatumus bei jo reikšmę šalies ūkiui ir siekiant teisėtų ir visuomenei svarbių tikslų – užtikrinti žaliao pieno pardavėjų (gamintojų) ir

pirkėjų teisėtų interesų pusiausvyrą ginant silpnesnės sutarties šalies, žalio pieno pardavėjų, teisės ir teisėtus interesus, taip pat visuomenės interesą išlaikyti tvarų Lietuvos pieno ūkį, taigi siekiant ne atskirų asmenų, o bendros tautos gerovės.

Konstitucinis Teismas konstatavo, kad šiomis nuostatomis nėra užkertamas kelias žalio pieno pardavėjams, pirkėjams, perdirbėjams laisva valia tiek sudaryti žalio pieno pirkimo–pardavimo sutartis, tiek jas pakeisti ir nutraukti, taip pat susitarti dėl kitų konkrečių toms imperatyvioms teisės normoms neprieštarujančių sutarties sąlygų. Minėtomis nuostatomis žalio pieno pardavėjams ir pirkėjams nedraudžiama nei susitarti dėl skirtingos žalio pieno pirkimo kainos, taikytinos pagal objektyvų kriterijų (parduodamo pieno kiekį) skirtingoms grupėms priskirtiems žalio pieno pardavėjams ir pagal šį kriterijų tai pačiai grupei priklausančiams žalio pieno pardavėjams, atsižvelgiant į žalio pieno pristatymo būdą, patiekto pieno sudėtį ir kokybę, nei sumažinti žalio pieno pirkimo kainą, jeigu tam yra objektyvių priežasčių. Atsižvelgiant į tai ir įvertinus šioje konstitucinės justicijos byloje nustatytas faktines aplinkybes, nėra pagrindo teigti, kad tokiu ūkinės veiklos teisiniu reguliavimu yra paneigiama viena esminių Konstitucijos 46 straipsnyje įtvirtintų ūkinės veiklos laisvės nuostatų – sutarčių sudarymo laisvė, kad ūkio subjektų (žalio pieno pardavėjų, pirkėjų ir perdirbėjų) teisės ir laisvės yra varžomos akivaizdžiai labiau, negu reikia minėtiems tikslams pasiekti, t. y. kad minėtu teisiniu reguliavimu nustatytas nesąžiningų veiksmų draudimas, kaip ūkinės veiklos teisinio reguliavimo priemonė, yra neproporcingas.

3. Šis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas Teisės aktų registre turi būti oficialiai paskelbtas 2020 m. liepos 1 d.

Teismo nutarime pažymėta, kad jeigu Teismo nutarimas šioje byloje būtų oficialiai paskelbtas iškart po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje, atsirastų Nesąžiningų veiksmų draudimo įstatyme (su vėlesniais pakeitimais ir papildymu) nustatyto teisinio reguliavimo spragų, neapibrėžtumo ir nebūtų užtikrinta šio teisinio reguliavimo vidinė darna. Dėl to galėtų būti sutrikdyti ūkio subjektų santykiai perkant ir parduodant žalią pieną, draudžiamų nesąžiningų veiksmų perkant ir parduodant žalią pieną kontrolė ir atsakomybės už šiuos veiksmus taikymas. Todėl siekiant išvengti Nesąžiningų veiksmų draudime nustatyto teisinio reguliavimo ir neapibrėžtumo, ir šio teisinio reguliavimo vidinei darnai užtikrinti, Nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas turi būti priimtas iš naujo, laikantis Konstitucijoje ir jai neprieštarujančiuose įstatymuose, Seimo statute nustatytos įstatymo priėmimo tvarkos, taip, kad priimtas įstatymas įsigaliotų iki 2020 m. liepos 1 d.

Nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo projekto tikslas – įgyvendinti Konstitucinio Teismo nutarimą. Išdėstant Nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymą nauja redakcija atliekama keletas techninių pakeitimų: panaikinamas reikalavimas ant pieno gaminių, parduodamų vidaus rinkoje, nurodyti kilmės šalį bei patikslinamas principas, pagal kurį žalio pieno pardavėjai priskiriami vienai grupei.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatorius Seimo narys Tadas Sadauskis.

3. Dabartinis teisinis įstatymo projekto aptartų teisinių santykių reglamentavimas

Sutartinius santykius tarp pieno gamintojų, jo pirkėjų ir jo pardavėjų Lietuvos Respublikoje reglamentuoja toliau išvardyti teisės aktai.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, kuris apibrėžia sutarčių sudarymo bendrąsias nuostatas.

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2013 m. gruodžio 17 d. Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas ir panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 922/72, (EEB) Nr. 234/79, (EB) Nr. 1037/2001 ir (EB) Nr. 1234/2007, 3 skirsnis apibūdina sutartinius santykius pieno ir pieno produktų sektoriuje. Šiame skirsnyje nustatyta pieno pirkimo–pardavimo sutarties būtinosios dalys bei nurodyta, kad pieno gamintojai, pieno pirkėjai ir jo pardavėjai dėl pieno pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų derasi laisvai. Šiame parengtame įstatymo projekte išlaikomos šio reglamento nuostatos, kad žalio pieno pirkėjas ir jo pardavėjas derasi laisvai, tačiau žalio pieno pardavėjams, kaip silpnesniajai derybų šaliai, suteikiama tam tikra įstatyminė apsauga (dėl galimo manipuliavimo priedų dydžiais, dėl nepagrįsto žalio pieno pirkimo kainos mažinimo).

Žemės ūkio ministro 2001 m. gegužės 9 įsakymas Nr. 146 „Dėl Pieno supirkimo taisyklių patvirtinimo“. Šio įsakymo 3 priede yra patvirtinta rekomenduojama pieno pirkimo–pardavimo sutarties forma.

Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. balandžio 17 d. direktyvos (ES) 2019/633/ES dėl įmonių vienu kitoms taikomos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje įgyvendinamasis teisės aktas – Lietuvos Respublikos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje draudimo įstatymas.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir laukiami teigiami rezultatai

Dėl įstatymo projekto 1 straipsnio ir 4 straipsnio

Įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje nustatoma įstatymo paskirtis ir taikymo sritis. 1 straipsnio 1 dalies 2 punkte buvo nurodyta, kad įstatymas nustato Lietuvoje pagamintiems pieno gaminiams, tiekiamiems Lietuvos rinkai, reikalavimus, kurie yra apibrėžti įstatymo 4 straipsnyje, t. y. reikalavimas nurodyti žalio pieno kilmės šalį ant Lietuvos rinkai tiekiamų Lietuvoje pagamintų pieno gaminių. Remiantis šio straipsnio nuostatomis Lietuvoje veikiančiose pieno perdirbimo įmonėse pagaminti pieno gaminiai, įtraukti į Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymu patvirtintą sąrašą, tiekiami Lietuvos rinkai, turi būti ženklinami Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro nustatyta tvarka, nurodant žalio pieno kilmės šalį.

Leidimą ženklinti pieno gaminius, nurodant pieno kilmės šalį, Lietuvai buvo suteikusi Europos Komisija ir jis galiojo nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2018 m. gruodžio 31 d. Šis leidimas buvo išduotas kaip bandomajam projektui. Nuo 2020 m. balandžio 1 d. Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) 2018/775 nuostatos įpareigoja maisto produktų gamintojus ir pardavėjus nurodyti ne tik maisto produkto, bet ir jo gamybai panaudotų žaliavų kilmės šalį. Jeigu maisto produkto kilmės šalis ar vieta skiriasi nuo jo pagrindinių sudedamųjų dalių, nuo šiol yra privalu nurodyti ir atitinkamos pagrindinės sudedamosios dalies kilmę, o jei tokių sudedamųjų dalių ne viena – tuomet visų jų kilmę. Įsigaliojus minėto reglamento nuostatomis įstatymo 4 straipsnio reikalavimas tapo nebeaktualus ir jis turi būti panaikintas.

Dėl Pieno įstatymo projekto 2 straipsnio 5 dalies

Pieno įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje apibrėžiama, kad pieno pardavėjai yra grupuojami pagal parduodamo pieno kiekį per vieną dieną (yra išskirtos dešimt pieno pardavėjų grupių: pirmoji iki 100 kg pieno per dieną, dešimtoji – daugiau kaip 20 000 kg per dieną). Esamas reguliavimas neatsako į klausimą, kas yra laikytina viena pieno pardavimo diena: ar tai žalio pieno paėmimo (išvežimo) iš ūkio diena, ar įskaitinio laikotarpio dienų skaičius. Kituose teisės aktuose, reglamentuojančiuose žalio pieno pirkimą–pardavimą, nėra kalbama apie pieno pardavimą per vieną dieną, yra kalbama apie pieno pardavimą per vieną reguliariai parduodamo žalio pieno tiekimo laikotarpį – įskaitinį laikotarpį (t. y. dekadą, kuri apima 1–15 d. ar 16–30 (31) mėnesio dienas) (Lietuvos Respublikos atsiskaitymo už žemės ūkio produkciją įstatymas, Pieno supirkimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos

žemės ūkio ministro 2001 m. gegužės 9 d. įsakymu Nr. 146 „Dėl Pieno supirkimo taisyklių patvirtinimo“, ir kt.). Parduodant žalią pieną, yra fiksuojamas parduotas žalio pieno kiekis per dekadą, už šį pieno kiekį yra atsiskaitoma (sąskaitoje faktūroje išskiriamas per dekadą pristatytas pieno kiekis ir apskaičiuojama pinigų suma, vertinama pieno kokybė, nustatomi pieno sudėties rodikliai). Todėl siekiant įvesti didesnę aiškumą ir suvienodinti vartojamus apibrėžimus su kituose teisės aktuose vartojamais terminais, projekte nurodoma, kad žalio pieno pardavėjai yra grupuojami pagal parduoto pieno kiekį per vieną reguliariai parduodamo žalio pieno tiekimo laikotarpį, kaip nustatyta Atsiskaitymo už žemės ūkio produkciją įstatyme.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta
Priėmus įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai
Priimtas įstatymo projektas kriminogeninei situacijai ir korupcijai įtakos neturės.

7. Galima priimto įstatymo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas įstatymas turės teigiamą poveikį verslo sąlygoms ir plėtrai dėl patikslinto principo, kaip žalio pieno pardavėjai yra priskiriami vienai pieno pardavėjų grupei. Tai suteiks aiškumo vykdant ūkinę veiklą bei užtikrins vidinę darną su kitais teisės aktais.

Žalio pieno pirkėjai nesusidurs su papildoma administracine našta, nes apie vidutines žalio pieno pirkimo kainas jie teikia informaciją administruojančioms institucijoms.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams
Įstatymo projektas strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios
Įstatymo projektas neprieštarauja nacionaliniams ir Europos Sąjungos teisės aktams.
Priėmus įstatymo projektą, kitų įstatymų pakeitimų rengti nereikės.

10. Įstatymo projekto atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, Įstatymo projekto sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka
Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų.

11. Įstatymo projekto atitiktis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei
Įstatymo projekto nuostatos atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos teisės aktus.

12. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai ir parengimo terminai
Priėmus šį įstatymą, naujų teisės aktų, reikalingų šiam įstatymui įgyvendinti, priimti nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymo įgyvendinimas valstybės biudžetui poveikio neturės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Kadangi Įstatymo projektas parengtas siekiant įgyvendinti Teismo nutarimą, kuriame pateiktos išvados, kad Nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas pagal priėmimo tvarką prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatomis ir konstituciniams teisinės valstybės bei atsakingo valdymo principams, o įstatyme nustatyti reikalavimai neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatomis, todėl Įstatymo projektu nėra keičiamas šiuo metu esamas teisinis reguliavimas, o iš esmės tik vykdomas tinkamas įstatymų leidybos procesas.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai: „žalias pienas“, „nesąžiningi veiksmai“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Teikia

Seimo nariai

Tadas Sadauskis

Vytautas Jucius

Aidas Gedvilas

Kęstutis Bilius

Lina Šukytė – Korsakė

Daiva Petkevičienė

Karolis Neimantas

Dainius Varnas

Tomas Domarkas

Martynas Gedvilas

Mantas Poškus

Petras Dargis

Remigijus Žemaitaitis

Artūras Skardžius

Raimondas Šukys

Dainoras Bradauskas

Robert Puchovič

Saulius Bucevičius

Bronis Ropė

Valius Ažuolas

Dainius Gaižauskas

Aušrinė Norkienė

Ligita Girskienė

Tadas Prajara

Matas Skamarakas

Violeta Turauskaitė

Kęstutis Mažeika